

TAŞKÖPRÜ (KASTAMONU)'DE MÂNİ SÖYLEME GELENEĞİ*

Sagıp ATLI**

ÖZET

Hızlı bir şekilde değişen zamana ve gelişen olaylara bağlı olarak hem yazılı hem de sözlü kültür dönem dönem belirli seviyede değişime uğramaktadır. Bu farklılaşmalar neticesinde bazı geleneksel yapılar değişik şekillerde sürekliliğini devam ettirirken bazıları da zamanla işlevini yitirmektedir. Bu değişim ve dönüşümden en çok etkilenen geleneklerimizden birisi de mâni söyleme geleneğidir. Yılların süzgecinden geçerek günümüze kadar gelen bu gelenek, söylendiği yöreye göre farklılık arz etmektedir. Bazı bölgelerde hâlâ canlı bir şekilde sürdürülürken bazı bölgelerde ise eski canlılığını kaybetmiştir.

Bu yazıda, Türk halk şiirinin en temel tür ve şekillerinden biri olan mâni hakkında genel bir bilgi verdikten sonra, Kastamonu iline bağlı Taşköprü'deki mâni söyleme geleneği hakkında tespit ve yorumlara yer verilecektir. 2009-2010 yıllarında Kastamonu'nun Taşköprü ilçesinden derlediğimiz ve konuyla ilgili daha evvel yapılmış olan çalışmalardan da tespit ettiğimiz 625 mâni metni; yaratım ve aktarım özellikleri (Taşköprü'deki mâni söyleme geleneğinin hangi ortamlarda/zamanlarda devam ettiği hangi ortamlarda/zamanlarda ne gibi sebeplerden dolayı unutulduğu, mâni söyleyicilerinin ve dinleyicilerinin kimler ve hangi özelliklere sahip olduğu vb.), şekil ve yapı özellikleri (Mânilerin vezni, kafiye şeması, dize sayısı vb.), içerik özellikleri (Mânilerin en çok hangi konular üzerinde söylendiği.) ve işlev özellikleri (Mânilerin eğitici, öğretici, öğüt verici, eğlendirici, dert ve sıkıntıların aktarılmasına aracı, bahşiş istenmesinde vasıta vb. özellikleri.) bakımından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Mâni, Türk Halk Şiiri, Gelenek, Taşköprü, Kastamonu.

“MANİ” SINGING TRADITION IN THE TAŞKÖPRÜ DISTRICT OF KASTAMONU PROVINCE

ABSTRACT

Depending on quickly changing times and evolving events both written and oral culture is transformed from period to period on a specific level. As a result of these differences, while some of the traditional structures maintain the continuity in different ways, some lose its functionality in time. One of the most affected traditions by this

* Bu yazı, 21-24 Kasım 2011 tarihinde düzenlenen “VIII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi”nde sunulmuş olan bildiri metninin gözden geçirilerek genişletilmiş hâlidir.

** Arş. Gör., Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, El-mek: sagipatli@hotmail.com

change and transformation is "mâni" saying tradition. This tradition, tested for decades and living till now, differs according to the regional sayings. While it's still alive in some areas, it has almost lost its old vitality in some regions.

In this article, after giving an overview on one of the most basic kind of Turkish folk poetry "Mâni", findings and interpretations about the tradition of "Mâni" singing in Taşköprü, the town of Kastamonu, will be introduced. 625 "Mâni" texts, detected in Taşköprü, Kastamonu, between 2009-2010 and determined at the former studies done before will be examined in terms of creation and transmission properties (How, when and in which places tradition of singing Mani is Tasköprü goes on, why and in which circumstances and places Mani's were forgotten, who're the Mani singers and listeners, and their features etc.), shape and structure features (Mani verse, rhyme scheme etc.), content (On which subjects are Mani said etc.) and functionality (Features of Mani's; educative, didactic, adviser, entertaining, a transfer in sharing distress and troubles, a way of request ing a tip etc.).

Key Words: Mâni, Turkish Folk Poem, Tradition, Taşköprü, Kastamonu.

GİRİŞ

Türk halk şiirinin en temel türlerinden biri olan mâni, hemen her konuda söylenebilir olması, hem kısa hem de söyleniş kolaylığına sahip olmasından dolayı oldukça yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Bu özelliklere bağlı olarak mâni söyleme geleneği, Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde hâlâ devam ettirilmesinin yanında, Türk dünyasının değişik yerlerinde de bazı farklılıklarla sürdürülmektedir. Mâniler, söylendikleri bölgelerin kültürel yapısının izlerini taşımalarından dolayı, nesiller arasında kültürel bir köprü vazifesi üstlenmekte ve buna bağlı olarak da gelenek bütün canlılığıyla devam etmektedir.

Bu yazımızda Türk halk şiirinin en temel tür ve şekillerinden biri olan mâni hakkında genel bir bilgi verdikten sonra Kastamonu'nun Taşköprü ilçesindeki mâni söyleme geleneği hakkında tespit ve yorumlara yer verilecektir. 2009-2010 yılları arasında Kastamonu'nun Taşköprü yöresinden derlediğimiz ve daha önce yapılmış olan çalışmalardan tespit ettiğimiz 625 mâni metni yaratım ve aktarım özellikleri, şekil ve yapı özellikleri, içerik ve işlev özellikleri bakımından incelenecektir. Elimizdeki mâni metinleri sayı bakımından bir makale boyutunu aştığı için uygun başlıklar altında mâni metinlerinden örnekler verilecektir. Çalışmamız içerisinde yer alan mânilerin kaynak şahısları metin içerisinde fazla ayrıntıya girip metnin akıcılığını bozmamak için kısaltılmış (K.K...) şekilleriyle gösterilecek ve yazımızın sonundaki kaynak kişiler bölümünde de künyeleri ayrıntılı olarak verilecektir.

Mâni; Türk halk şiirinin en kısa türlerinden birisidir. Genellikle dört mısradan, her mısrası yedi heceden, dört artı üç (4+3=7) duraklı ve "a a x a" şeklinde bir kafiye yapısından oluşan bir türdür. "Ancak istisnai de olsa hece ve dize sayıları farklı olan mâniler de vardır." (Kaya 2007, 78)

Kısa olmaları bakımından, halk bilgisi ürünlerinden fıkralar gibi kolayca öğrenilebilen veya ezberlenebilen bir özelliğe sahip olmaları, mânilerin halk arasında yayılmasını kolaylaştırmakta ve bu suretle de ilk yaratıcılarından bağımsızlaşan mâniler, bütün toplumun edebî mahsulü yani "anonim" ürün hâlini almaktadır (Ekici 2002, 24).

Turkish Studies

Mâni; Türkiye’de ve Türkiye dışında çeşitli isimlerle anılmaktadır. Türkiye’de; “mâni”, “meâni”, “mâna”, “hoyrat”, “bayatî”, “türkü”, “horyat”, “karşı-beri” (Boratav 1997, 285-286), “dörtleme”, “deyişleme”, “meni”, “fıcek”, “pişrevî”, (Kaya 1999, 10), “kaşka”, “mesel” (Akalin ve Şimşek 2003, 279-281) gibi isimler kullanılırken Türkiye dışında; “mâni”, “bayatî”, “cır”, “çın” (Boratav 1997, 285), “meni”, “mahni”, “mahna”, “şiğir törö”, “hoyrat”, “horyat”, “koyrat”, “koryat”, “çing/çinik/çinig”, “aşule”, “koşuk”, “törtlik”, “törtsap”, “aytıspa”, “gayım ö leng”, “ö len türü”, “şiğir töri”, “rubayı”, “rubâğı”, “törtlik”, “martifal” (Kaya 1999, 10), “aytıpa”, “kayım ü lenek” (Köprülü 2009, 294), “mane” (Gözaydın 1990, 3) gibi isimler verilmektedir. Taşköprü yöresinde ise mâni sözü yerine “dörtlük” ve “deyiş” adları da kullanılmaktadır.

Halk arasında mâni söylemek için “mâni yakmak”, “mâni düzmek”, “mâni atmak” deyimleri kullanılırken mâni söyleyen kişilere genellikle “mânici”, “mahnıcı”, “mâni yakıcı”, “mâni düzücü” (Dizdaroğlu 1969, 67), “mâni atıcı”, “mânici başı”, “mânidar” (Büyükokutan 2007, 256) adı verilmektedir. Taşköprü’de mâni söyleyen kişilere; “mânici”, “mâni atıcı”, “mâni söyleyici”, “mânici başı” gibi isimler verilmektedir.

Mâniler hacim olarak kısa, söylenişleri kolay ve kullanım amaçları da diğer türlere göre daha yaygın olduğu için oldukça geniş bir alana sahiptir. Boratav, mânileri söyleniş yerlerine ve şartlarına göre şu şekilde tasnif etmektedir:

1. Niyet mânileri.
2. İstanbul’da ve Anadolu’nun bazı yerlerinde, hususiyile mesirelerde kızlar ile erkeklerin söz atışmaları.
3. Tarlada çalışanların, bilhassa kadınların, aralarında veya gelip geçenlere söyledikleri mâniler.
4. Bekçi ve davulcu mânileri.
5. İstanbul’da bazı satıcıların, sonuna satmak istedikleri şeylerden bahseden nakarat katarak, söyledikleri mâniler.
6. İstanbul semâî kahveleri ananesinde yer alan cinaslı mâniler.
7. Doğu Anadolu’daki halk hikâyeciliği ananesinde âşık-hikâyecinin söylediği mâniler.
8. Mektup mânileri.
9. Düğün, nişan ve özel günlerde sevgi ve aşkı ifade etmek için söylenen mâniler.
10. Kıtaları birbirine eklenmek suretiyle meydana gelmiş ve mâni hususiyetini kaybetmemiş basit makamlı veya konuşma üslubundaki türküler (1997, 287).

Doğan Kaya ise mânileri yapılarına, hazırlanış ve uygulanışlarına ve konularına göre olmak üzere üç başlıkta şu şekilde sınıflandırmıştır:

A. Yapılarına Göre Mâniler

1. Hece Sayısına Göre Mâniler (a. Dört heceli, b. Beş heceli, c. Yedi Heceli, d. Sekiz heceli, e. On bir heceli mâniler)
2. Mısralarına Göre Mâniler (a. Düz mâniler, b. Kesik/Cinaslı mâniler¹, c. Yedekli mâniler, d. Müstezat mâniler)

B. Hazırlanış ve Uygulanışlarına Göre Mâniler (1. Niyet mânileri, 2. Katar mânileri, 3. Karşılıklı mâniler, 4. İş yaparken söylenen mâniler, 5. Saya mânileri, 6. Bayraktar mânileri)

C. Konularına Göre Mâniler (Kaya 1999, I-II)

Mânilerin mısraları arasında anlam bütünlüğünün olup olmadığı yönünde araştırmacılar arasında iki farklı görüş bulunmaktadır. P. Naili Boratav, mânilerin ilk dizeleri “bir bakıma mâniciye son iki dizeye yükleyeceği duyguyu, düşünceyi en özlü biçimiyle anlatacak sözleri arayıp düzenlemek için vakit kazandıran bir basamak” (2000, 174-175) olarak ifade etmektedir.

Hikmet Dizdaroğlu, mânilerdeki “ilk iki dize giriş niteliğindedir; dörtlüğün anlam yükünü üçüncü ve dördüncü dizeler taşır” görüşünü taşımaktadır (1969, 55).

Doğan Kaya'nın ilk iki mısra hakkındaki görüşü ise şu şekildedir: “Manilerin ilk iki mısrasında genellikle hazırlık sözlerine yer verilir. Eskiler bu sözlere *mühmelât* veya *zevaid* derlerdi. Bir başka deyişle bu mısralar; *doldurma mısralar* olarak isimlendirilir.” (1999, 29).

A. Talat Onay, mâniyi “...ilk mısrasının ikinci beyitle alâkası olmayan nazımlar.” olarak tanımlayarak dizeler arasında anlam bütünlüğünün olmadığını belirtmektedir (1996, 72).

Şükrü Elçin, “mânilerde ilk iki mısra bir bakıma duygu, düşünce ve hayalin girişini teşkil eder. Dinleyenin veya okuyanın dikkat ve ilgisini çekemeye yarayan bu iki mısradan sonra üçüncü ve hususiyle dördüncü mısra asıl konuyu vermeye çalışır.” (2004, 281) görüşündedir.

Cem Dilçin de, mânilerin ilk iki dizesi uyağı doldurmak ya da temel düşünceye bir giriş yapmak için söylendiğini ifade etmektedir (2005, 279).

Mânilerin mısraları arasında anlam bütünlüğünün olduğunu düşünen araştırmacılarından Ali Çelik, *doldurma mısra* ifadesi yerine bu dizelerin bir şekilde asıl temayı bize hatırlattıkları, bizleri asıl mânâyâ götürdükleri için “*tedai mısraları*” olarak adlandırılmalarını teklif eder. Bunlar aynı zamanda bir nevi resmin arka planı; yani fonu gibi olduklarını ifade etmekte ve fon ne kadar renkli, canlı, güzel olursa asıl unsurun da o kadar güzel gözükeceğini ifade etmektedir. Mânilerin ilk mısralarındaki ses ahengi, kafiye yapısı, kullanılan kelimelerin taşıdığı mânâlar, asıl mesajı taşıyan son iki mısranın temelini oluşturmaktadır (2001,101).

İlhan Başgöz ise “...böylece her mâni ikisi asıl anlatılmak isteneni, diğer ikisi de ona uygun tabloyu hazırlayan dört mısradan meydana gelir. Bu ikişer mısralık kısımlar arasındaki ilgi bazen zayıftır. Fakat çok defa ilk bakışta kolayca fark edilemeyecek bir bağ dört mısrayı birbirine bağlar. Bazen de dört mısra gayet sağlam bir yapıyı örerler.” (1986, 227) görüşüne sahiptir.

¹ Mânilerin tasnifi ve “Kesik mâni” terimi ile ilgili Abdulkadir Emeksiz şu görüşü savunmaktadır: “Mâniler, dış ve iç yapı özellikleri, şekil özellikleri, hazırlanış ve uygulanışları, söyleniş yerleri ve şartları ile konularına göre olmak üzere birbirinden ayrı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Bu sınıflandırmalardan *kesik mâni* ve *doldurmalı kesik mâni* adlandırılmalarının sözlü icra hususiyetlerini dikkate almak yerine yazılı metne bağlı sınıflandırma yapmaktan kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Biz, *kesik* ve *doldurmalı kesik* yerine, bu mânilerin ayaklı mâni olarak adlandırılmasının doğru olduğunu düşünüyoruz.” Abdulkadir Emeksiz, “Kesik Mâni ve Doldurmalı Kesik Mâni Adlandırmaları Ne derece Doğrudur?”, **IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği (Türk Dünyasında Mâniler) Sempozyumu Bildirileri**, Fethiye Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir 2007, s. 114.

Mânilerin ilk iki dizesinin “*doldurma mısra*” olduğuna karşı çıkan bir diğer araştırmacı Seyfi Karabaş'ın konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir: “Mânilerin ilk yarılarını anımsama eğilimi uyakların büyüleyici niteliğinden değil, o uyakların da yardımıyla ilk yarılarda bulunan anlamların mânileri kullananlar için değerli olacak denli önemli olmalarındandır. Çağrışım ilk yarılarda anımsanmalarında etken değil, ilk yarılardaki güçlü anlamların sonucudur. Bir başka biçimde demek gerekirse mâniler, ilk yarılıyla ikinci yarıları arasında güçlü anlam bağları bulunan karmaşık yarılarıdır.” (Karabaş 1999, 93)

Verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere mânilerin ilk iki mısrası bazı araştırmacılar tarafından “*doldurma mısra*”² olarak kabul edilse de, aslında son iki mısrası ile ilk iki mısrası arasında, anlam olarak doğrudan olmasa da, estetik açıdan bir ilişki olduğu için mânilerin mısralarının bir bütünlük oluşturduğu görülür. Mânilerin ilk iki mısrası, “mânici” için mesajını vereceği son iki mısraya hazırlık olmasının yanında, daha çok söyleyicilerin sosyal, kültürel, ekonomik ve doğal çevrelerini yansıtan unsurlar içermektedir.

Son iki mısrası ise verilmek istenen mesajın, duygu ve düşüncenin, istek ve temenninin, serzeniş ya da şikâyetin dile getirildiği kısımdır. Bu açıdan bakıldığında Taşköprü'nün geçim kaynağı büyük oranda tarım ve hayvancılığa dayandığı ve bölgede mânî söyleyen kişilerin de çoğunlukla bu işlerle meşgul olmalarından dolayı aşağıdaki örneklerin ilk iki mısralarında da bu bölgede yetiştirilen sarımsak, kendir, armut, elma, fasulye (pakla) gibi tarım ürünlerinin yanında, bir diğer geçim kaynağı olan hayvancılıkla ilgili (inek, tavuk, koyun, kuzu vb.) ifadeler de sıklıkla yer verilmiştir:

Bahçede *ala pakla*
Kucağına gül topla
Akşama ben geliyon
Gügümlere su topla (K.K.20)

Gayadan *inek* bakar
İneğin anlı sakar
Benim sevdiğim oğlan
Beni sevmeden geçer (K.K.21)

Kara tavuk kaçıyor
Ganadını açıyor
Elin oğlu değil mi?
Sevip sevip kaçıyor (K.K.3)

Armut daldan düşer mi?
Günden yanı bişer mi?
Sevip sevip ayrılmak
Şanımıza düşer mi? (K.K.4)

Sarımsağı dikerim
Yar yoluna giderim

² “Doldurma mısra” konusu hakkında daha geniş bilgi için bk: Mehmet Ali Yolcu, “Manilerde Doldurma Dize Problemi ve Dizeler Arasındaki Anlamsal Bağı Sağlayan Unsurları Sınıflandırma Denemesi”, *Turkish Studies*, Volume 7/3, Summer 2012, s. 2779-2793.

Gözümde akan yaşı
Al mendille silerim (K.K.4)

Kendiri telleyeyim
Uzaktan gözleyeyim
Yârim yarın geliyor
Yolunu bekleyeyim (K.K.18)

Karşıda *koyun kuzu*
Koyuna verin tuzu
Koyun tuzu neylesin
Bekâra verin kızı (K.K.21)

Mâni söyleyicilerini, usta ve amatör olmak üzere ikiye ayırarak herhangi bir ortam ya da zamanda irticalen mâni üretebilenleri usta ve daha önce ezberlediklerini söyleyenleri ise amatör söyleyiciler olarak adlandırabiliriz. Buna göre bu yazımızda adı geçen 2, 3, 4 ve 20 numaralı kaynak kişileri usta, diğer 18 şahsı ise amatör mâni söyleyicisi olarak sınıflandırabiliriz.

Mâni söyleme geleneği, yüzyılların deneyiminden süzülerek biçimlenmiş, belirli kuralları olan, kuşaktan kuşağa aktararak günümüze ulaşmış bir gelenektir (Artun 1998, 47). Bu gelenek, nesilden nesile aktarılırken aynı kalmamakta ve sürekli bir değişim hâlinde bulunmaktadır. Kültürlerin ve geleneklerin zamanla değişmesinde, özellikle toplumsal olayların büyük bir etkisi olmakta ve bunların başında ise göçler yer almaktadır. Ekonominin tarıma dayanması, miras bölünmesi nedeniyle kişi başına düşen işlenecek toprağın zamanla azalması, hızla gelişen teknolojiye ayak uydurabilecek maddî imkânların olmaması köyden kente göçün temel sebepleri olmuştur. Göçle birlikte, çeşitli kültürel değerlerimiz teknolojiden olumsuz etkilenmiş, aynı şekilde sözlü geleneklerimizden biri olan mâni söyleme geleneği de olumsuz yönde etkilenmiştir. Eskiden, mâni söylenmesine zemin hazırlayan; kendir çekmesi ve soyması, ot biçmesi, hasat, çapa yapması, sarımsak dikmesi, sökmesi ve temizlemesi, pancar sökümü gibi yıllarca birlik ve dayanışma içerisinde imece usulü yapılan işlerin çoğu bireysel olarak ve makine ile yapılır hâle gelmiştir.

Taşköprü’de mâni söyleme geleneği, bu gelişmelerin etkisi altında kalarak eski canlılığını belli ölçüde kaybetmiş olmasına rağmen belirli ortamlarda hâlen devam etmektedir. Bu bağlamda, Taşköprü’nün geçmişten günümüze kadar değişip gelen sosyal ve kültürel değerlerini içinde barındıran mâni söyleme geleneğinin devam ettiği alanları tespit ederek bu geleneği, gelecek nesillere doğru bir şekilde aktarmada yardımcı olmayı amaçlamaktayız. Bu amaç doğrultusunda, Taşköprü yöresinden derlenen mânileri dört başlık altında incelemeyi uygun bulduk.

1. Yaratım ve Aktarım Özellikleri

Türkiye’de mânilerin icra edildiği çeşitli ortamlar vardır. Ramazan ayında bekçi, davulcu ve helasacılar, sokak satıcıları, niyet ve fala bakan kızlar, semaî kahvelerinde âşıklar ve mahallî sanatçılar, Hidrellez ve Nevruz’a katılanlar, saya gezenler, imeceye, sıra gecelerine, düğün, nişan ve özel günlere katılanlar söyleyebilmek için imkân bulabilmişlerdir (Kaya 1999, 18).

Taşköprü’de mâni söyleme geleneğinin yukarıda saydığımız ortamlardan sadece ikisinde devam ettiği tespit edilmiştir. Bu ortamlarla zaman arasında ise ilişki söz konusudur. İlk ortam olan çalışma (iş) ortamlarında daha çok kadınlar, iş aralarında ya da çalışırken daha iyi vakit geçirmek için mânilerle atışmakta, ikinci ortam ise Taşköprü ve köylerinde Ramazan ayıdır. Bu ayda

Ramazan bekçi ve davulcuları, insanları sahura kaldırmak ve Ramazan ayının sonuna doğru da bahşiş toplamak için mâni söylerler.

Mâni söyleme geleneğinin daha önce sürdürüldüğü fakat günümüzde devam etmediği ortamlar da vardır. Bunların başında asker uğurlama ortamları gelmektedir. Eskiden Taşköprü'deki asker uğurlamalarında mâni söylendiği, çoğunlukla da asker mektuplarında mânilere yer verildiği, çok yaygın olmasa da, bilinmektedir. Diğer bir ortam ise halk hikâyelerinin anlatıldığı ortamlardır. Yapılan bazı alan araştırmalarından hikâye anlatma geleneğinin Taşköprü'de varlığı ve yaygın olarak bilinen "Arzu ile Kamber" adlı hikâyenin Taşköprü'den derlenen metninde de 18 adet mâni yer almaktadır.³

Taşköprü'de mâni söyleme geleneği günümüzde çoğunlukla kadınlar arasında devam etmektedir. Bunda, geleneğin getirdiği kurallara ve sınırlamalara bağlı olarak kadınların daha çok ev içi mekânlarda yaşamaları, toplumdaki iş gücünün belli bölümünün kadınların üzerinde olmasından dolayı bir dayanışma sistemi olan imece usulünün ortaya çıkmasının etkisi vardır. Erkekler arasında çok yaygın olmayan bu gelenek, sadece Ramazan ayında bekçi ve davulcular tarafından devam ettirilmektedir.

Mâni söyleme geleneği, Taşköprü ve köylerinde hem açık hem de kapalı ortamlarda icra edilmektedir. Kadınlar arasında tarlada, bağda ya da bahçede çalışırken açık ortamda; sarımsak dişenmesi ve temizlenmesi, kendir soyulması gibi işlerin yapıldığı kapalı ortamda; ramazan ayında bekçi veya davulcular tarafından mahalle ve sokak araları ya da köyler gibi açık ortamlarda icra edilmektedir.

Mânilerin dinleyicileri, söylendiği yere, ortama ve çevre etkilerine bağlı olarak değişmektedir. İş ortamında söylenen mânilerin dinleyicileri çoğunlukla kadın ve çocuklardan oluşmasına rağmen, yapılan işin niteliğine göre ortamda erkeklerin de bulunduğu zamanlar olmaktadır. Bekçi ya da davulcuların söyledikleri mânilerin dinleyicileri ise bütün halk kitlesidir. Çünkü bu mânilerin söylenme amacı, insanları sahura kaldırmak veya ev sahibinden bahşiş istemek olduğundan bekçi ya da davulcular, ortam yahut kişi ayrımı yapmadan mânilerini söylerler.

2. Şekil ve Yapı Özellikleri

a. Vezin (Ölçü)

Taşköprü yöresinden derlediğimiz ve yörede daha önce yapılmış olan araştırmalardan da tespit ettiğimiz toplam 625 mâninin tamamı yedi heceden oluşmamaktadır. Dolayısıyla Taşköprü mânileri, hece sayısı bakımından az da olsa farklılık göstermekte ve 6, 8 ve 9 heceli mânilerden oluşmaktadır.⁴ 6 heceli 2, 8 heceli 17, 9 heceli 2, 7 heceli mâni sayısı ise 558 tanedir. Bu mânilerin dışında, hece sayısı söyleyen kişiye bağlı olarak düzenli olmayan 46 adet mâni de vardır. Bu mânilerin hece sayılarının farklı olması yöreye ait bir özellik olmanın dışında, mâni söyleyen kişinin irticalen söylemiş olması, tarlada ya da farklı bir yerde çalışan kişilerin ezberlerindeki mânilerin kelimelerini değiştirerek söylemeleri, söylerken unuttukları yerleri başka sözcüklerle doldurmaları ya da eksik söylemeleri (K.K. 1, 2, 4, 10, 12, 13) gibi temelde söyleyiciye ve onun içinde bulunduğu şartlara ve çevresel etmenlere bağlı sebeplerden kaynaklandığı kanaatindeyiz. Bu konuyla ilgili örnekler aşağıdadır:

³ Daha fazla bilgi için bk. Süleyman Şenel, *Mûsikîli Arzu-Kamber Hikâyesi*, Milenyum Yayınları, İstanbul 2002.

⁴ Mânilerin hece sayıları hakkında daha geniş bilgi için bk: Doğan Kaya, *Anonim Halk Şiiri*, Akçağ Yayınları, Ankara 1999, s. 8; Nevzat Gözaydın, "Anonim Halk Şiiri Üzerine", *Türk Dili Dergisi-Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)*, Sayı: 445-450, 1990, s. 9.

Sarı saçlı yârim
Galem gaşlı yârim
Sen burdan gideli
Gözüm yaşlı yârim (K.K.6)

Uzun sokak baştan başa
Keklik seker taştan taşa
A benim devletli beyim
Bahşişlerinle bin yaşa (K.K.12)

Halınan haldaş olmaz
Yârinen yoldaş olmaz
Ana baba bi olmayınca
Südünen kardaş olmaz (Şenel 2002, 40)

Siyah ceket dikerim
Diker diker sökerim
Eller yârim dedikçe
Ben boynumu bükerim (K.K.8)

Davulumun altı kırmızı
Ben yimem kavunu karpuzu
Arkadaşlarımı sorarsan
Tarlada sarımsak hırsız (K.K.14)

b. Kafiye Şeması

Mâni, genel olarak “*a a x a*” kafiye düzeninde söylenen dört mısralık nazım türüdür. Bu kafiye düzeninin dışında P. Naili Boratav; “Anadolu’nun Kuzeydoğu bölgelerinde ve İstanbul’un “meydan kahveleri” geleneğinde “*b a c a*” uyaklı mânilerin de söylendiğini belirtmektedir.” (2000, 172) Taşköprü ve yöresinde söylenen mâniler arasında, yukarıda belirtilen kafiye örgüsünden farklı olan mâniler de vardır. Mânilerin klasik kafiye örgüsü olan; “*a a x a*” şeklinde 566, “*x a x a*” şeklinde 28 ve 31 tane de kafiye şeması bozuk mâni vardır. Yukarıda verilen rakamlara bakıldığında bu mânilerin kafiye şemalarının farklılığını; mâni söyleyen kişilerin irticalen söylemiş olması, tarlada ya da farklı bir yerde çalışan kişilerin ezberlerindeki mânileri söylerken kelimelerini değiştirmeleri, unuttukları yerleri kendileri doldurmaları veyahut eksik söylemeleri (K.K. 1, 2, 4, 10, 12, 13) gibi temelde söyleyiciye ve onun içinde bulunduğu şartlar ve çevresel sebeplerden kaynaklandığı kanaatindeyiz.

Yüce dağ başına
Gömerim dömürü
Vefâsız bir yâre
Vermişim ömürü (K.K.2)

Çoklukda bir gülüm var
Nişambadan kilim var
Güzelliğim yoğusa
Bülbül gibi sesim var (K.K.2)

Turkish Studies

Ocak başında maşa
Kalk koca beni boşa
Boşarsan tez boşa
Kalmayım kara kışa (K.K.4)

Gine giymiş gök donu
Gidiyor çay aşığı
A gözü kör olası
Kocan kimden aşığı (K.K.11)

Mâni dedim de şaşdım
Mâni defterini açdın
Hiç ben bi şey bilmezdim
Yüzümü gözümü sen açdın (Bekdemir 1999, 32)

Uyudum uyandırın
Guru yasduğa dayandırın
Bahşişimi verin benim
Bekletmeyin gideyim (K.K.1)

Üzüm koydum sepete
Yâr oturur tepede
Oturma yâr tepede
Gösterirler herkese (K.K.10)

Gelen adam gelen adam
Seni yaradan fiğan
Seni dayına saldıydım
Hani dayından adam (Şenel 2002, 43)

Ben dayıma vardıydım
Otuz dokuz atlı aldıydım
Mezara da geldiydim
N'olduysa cadudan oldu (Şenel 2002, 44)

3. İçerik Özellikleri

Mânilerin söylendiği şartlar ve çevre unsurları, onun muhtevasının oluşmasında en etkili faktördür. Çünkü mânilerde doğumdan ölüme kadar hayatın her safhasını; kaynana, kaynata, gelin ilişkileri, başlık parası ve diğer bütün boyutlarıyla aileyi; sevinç, üzüntü, öfke, haset, umut-umutsuzluk, özlem, gurbet, ayrılık, ölüm, yalnızlık gibi bütün duygu ve düşünceleri; toplumda kabul görmüş bütün değer yargılarını, töreyi, gelenek, görenek ve âdetleri; tarihî olayları, toplumun aksayan yanlarını, gizli-açık dertlerini, dileklerini, yönetimden beklediklerini, mizah anlayışlarını, inançlarını, batıl itikatlarını, kısacası her yönüyle yöre insanının özelliklerini bulmak mümkündür (Çelik 2005, 95-96). Buradan hareketle Taşköprü'den derlediğimiz mânilerin içerik özellikleri hakkında genel bir değerlendirme yapmak uygun olacaktır.

a. Mânilerin en temel konusu olan aşk ve sevgi, Taşköprü mânilerinin de ana muhtevasını ve sayı olarak çoğunluğunu oluşturmaktadır. Âşığın sevdiği için her fedakârlığı göze alabileceğini, açığa vurulamayan gizli aşkları, sevdiği için çektiği sıkıntıları, ilk görüşte aşk gibi konuları aşağıda örneklerini de verdiğimiz mânilerde görmekteyiz:

İndim pınar başına
Oturdum ak taşına
Bir kız geldi pınara
Vuruldum kara kaşına (K.K.16)

Cebim dolu şekerim
Yola gider ekerim
Şu dünyanın kahrını
Bir yâr için çekerim (K.K.1)

Ketenim var bezim var
Yâr sana sözüm var
Utandım da diyemedim
Gözlerinde gözüm var (K.K.2)

İndim dereye durdum
Yedi güvercin vurdum
Hepisinin içinde
Ben birine vuruldum (Bekdemir 1999, 32)

Mendilim ipek ipek
Ortası benek benek
Benim bir sevdiğim var
Sanırsın ki bir melek (K.K.4)

Ne hürrişan değirmen
Saçakları yerededir
Cennetten huri çıksa
Yine gözüm sendedir (K.K.5)

Köprü oldum kuruldum
Sular oldum duruldum
Çekeceğim çileye
Âşık oldum vuruldum (K.K.17)

Ay doğar sini sini
Seviyom birisini
Boynuma kılıç vursalar
Söylemem ben ismini (K.K.4)

Turkish Studies

b. Taşköprü mânilerinde gurbet, hasret, özlem, ayrılık gibi konuların da işlendiği görülmektedir. Bu mânilerde herhangi bir sebepten dolayı sevdiklerinden (aile, nişanlı, sözlü vb.) ayrı kalanların, birbirlerini sevmelerine rağmen bir türlü kavuşamayanların duygularını bulmak mümkündür:

Köşke serdim yatağı
Gel derdimin ortağı
Yataklar diken oldu
Senden ayrı yatalı (K.K.21)

Maniye metanım yok
Bülbülüm ötenim yok
Kaldım gurbet ellerde
Elimden tutanım yok (Bekdemir 1999, 33)

Almayı sekize dildim
Çamura düştü sildim
Yar kıymeti bilmezdim
Ayrı düşünce bildim (K.K.6)

Ata binesim geldi
Dağı delesim geldi
Kömür gözlü a yârim
Sana göresim geldi (K.K.16)

Maydanoz ot değil mi?
Yaprağı dört değil mi?
Ben yârimden ayrıldım
Bu bana dert değil mi? (K.K.20)

Merdivenim üç basak
Yukarı çıkmak yasak
Beni sana vermezler
Kavuşmak bize yasak (K.K.1)

c. Taşköprü'nün geçim kaynağı büyük ölçüde tarım ve hayvancılığa dayandığı için, tarlada çapa yaparken, ot biçerken, ekin kaldırırken, sarımsak dikerken-sökerken-temizlerken, pancar hasadı gibi işlerde yevmiyeci ya da imece usulü ile çalışan, çoğunlukla kadınlar tarafından söylenen iş hayatını anlatan mâniler de vardır. Bu mânilere örnek ise şunlardır:

Orak attım tarlaya
Parıl parıl parlama
Nerde güzel varısa
Gelsin bizim tarlaya (K.K.17)

Kendiri telleyeyim

Turkish Studies

Uzaktan gözleyeyim
Yârim yarın geliyor
Yolunu bekleyeyim (K.K.19)

Tarladayız biz bize
Çalışıyoz diz dize
Selam söylen ağaya
Yiyecek versin bize (K.K.22)

Mercimek evlek evlek
Dadandı kara leylek
Mercimek yola yola
Olduk bir kuru değnek (K.K.4)

Çayıra vurdum kazmayı
Başında telli yazmayı
Ben bu işten bıcarsam
Terk ederim tarlayı (K.K.20)

Sarımsağı dikerim
Yar yoluna giderim
Gözümde akan yaş
Al mendille silerim (K.K.4)

d. İnsanlar, içinde buldukları kötü durumlardan, istemedikleri evlilikleri yapmalarına mecbur bırakan ailelerinden, sevdiklerine kavuşmalarına mani olan kişilere karşı duydukları sitem ve üzüntüyü mânilere yansıtmışlardır:

Eli elliklü bubam
Bağrı yekekli bubam
Beni attın gurbete
Dömür yürekli bubam (Bekdemir 1999, 29)

Gayadan attın anam
Gumlara gattın anam
Birçok gızın var gibi
Uzağa attın anam (K.K.4)

Sarı gızın saçları
Oynar omuz başları
Sarı gızı alacaktım
Vemiye gardaşları (K.K.9)

Karşudan gelenlere
Gaz doldur fenerlere
Babam beni verecek

Turkish Studies

Asgerden gelenlere⁵

e. Taşköprü mânileri arasında niyet içerikli mânilerin de olduğu ve bunların çoğunlukla âşıklar tarafından haberleşip buluşabilmek ya da insanların gerçekleşmesini istedikleri herhangi bir şeyi dile getirmek için bir vasıta olarak kullandıkları görülmektedir:

Ördek göle dal da gel
Yardan habar al da gel
Eğer yârim gelmezse
Bir resmini çal da gel (K.K.3)

Garşudan bakma beri
Göz idip kaçma beri
Alnından akan teri
Şerbet it yolla beri (Bekdemir 1999, 30)

Yemenimin uçları
Çıkamam yokuşları
Varın yâre haber edin
Yedi dağın kuşları (K.K.4)

Zeytin kara ben kara
Zeytine vermem para
Gel yârim buluşalım
On bire çeyrek kala (K.K.19)

f. Taşköprü mânilerinde işlenen diğer bir konu da bedduadır. Bu mânilerin söylenmesinin ana sebebi, sevenlerin ayrılmasına neden olan kişilerin cezalandırılmak istenmesidir: Bu konuda söylenmiş birkaç mâni örneği ise aşağıdadır:

Kara kara kazanlar
Kara yazı yazanlar
Cennet yüzü görmesin
Aramızı bozanlar (K.K.21)

Gayalar gağşamasın
Mengüller gevşemesin
Sevdiğimden ayıran
Oğullar okşamasın (K.K.4)

Karşıda kara yılan
Gözleri civan civan
Seni benden ayıran
Sürünsün divan divan (K.K.17)

⁵ Derleyen: Harun Reşit Şimşek, Kastamonu Taşköprü Halk Eğitimi Merkezi Halk Oyunları Öğreticisi.

Gövde uçan gırlanguç
 Ganadı ayruç ayruç
 Beni yardan ayıran
 Gan gussun avuç avuç (K.K.1)

g. Bölgeden derlenen mâniler arasında fazla olmasa da cinsellik ya da müstehcenlik içeren mâniler de tespit edilmiştir. Bu mânilere örnek ise şunlardır:

Cığaram kibar işi
 Biz burada üç kişi
 İkisi şöyle böyle
 Birisi gucak işi (Bekdemir 1999, 29)

Yaylanın yolundayım
 İşliğin golundayım
 Ana beni arama
 Yârimin goynundayım (Bekdemir 1999, 34)

Geyik gibi yörürsün
 Al fıstanı sürürsün
 Çez göğsün düğmesini
 Kaymak tenin görünsün (K.K.2)

h. Toplumumuzda aile kurumunun çok önemli bir yeri olduğu için sözlü ve yazılı çoğu ürünlerde aile ve aile ile ilgili konulara yer verilmektedir. Taşköprü mânilerinde de aile yapısı, aile içi çekişmeler, görüş ayrılıkları gibi konulara rastlanmaktadır. Bu tür mânilerin, daha çok gelin ile kaynana arasında, birbirlerine üstünlük sağlayıp ev içindeki otoriteyi elinde bulundurmak, birbirlerine olan kızgınlıklarını ifade etmek gibi hususlarda söylendiği görülmektedir:

Kaynana:
 Ot yolarım yolarım
 Parmağıma dolarım
 Çok söyleme gelinim
 Saçlarını yolarım⁶

Gelin:
 Kara çamın kıymuğu
 Kabuğunda soymuğu
 Çok söyleme kaynana
 Şimdi yersin yumruğu (K.K.21)

Kaynana:
 Oğluma çatacağım
 Seni boşatacağım

⁶ Derleyen: Harun Reşit Şimşek,...

Sırtına tekme vurup
Sokağa atacağım (K.K.4)

Gelin:
Çiçek gibi her yanım
Sen hizmetçi ben hanım
Evden kovarım seni
Eğer isterse canım (K.K.4)

Kaynana:
Seni evden atdurun
Altunları satdurun
Akşama oğlun gelince
Sana bi dayak atdurun⁷

Gelin:
Oğlun bensiz yatamaz
Altunları satamaz
Ben oğlunu gandudum
Bana dayak atamaz⁸

i. Türkiye’de vatanî bir görev olan askerlik vazifesi, halk kültüründe değişik gelenek ve âdetlerle yerini aldığı gibi mânilere de konu olmuştur. Eskiden, Taşköprü’deki asker uğurlamalarında ya da mektuplarında mâni söyleme geleneğinin, çok yaygın olmasa da, var olduğunu söyleyebiliriz (K.K.3, 4, 8, 12, 13, 15, 21). Bunlar, çoğunlukla asker annelerinin, eşlerinin, nişanlılarının ya da az da olsa askere giden gençlerin duydukları özlemi, hasreti, ayrılığı ya da kavuşma isteklerini anlatan mânilerdir. Bu konuyla ilgili birkaç örnek ise şunlardır:

Örük dalların eyri
Seyre gözlerim seyri
Oğlanla esger olmuş
Gelinlerin boynu eğri (Bekdemir 1999, 33)

Giderim yolum irak
Cebimde ayna tarak
Sen askere giderken
Resmini bana bırak (K.K.21)

Asker yolu beklerim
Günü güne eklerim
Sen git yârim askere
Ben burayı beklerim (K.K.3)

Saçaklarda kar dolu

⁷ Derleyen: Harun Reşit Şimşek,...

⁸ Derleyen: Harun Reşit Şimşek,...

Yar yolunda taş dolu
Yar askere gideli
Gözlerim dolu dolu (K.K.8)

4. İşlev Özellikleri

Mânilerin işlev özellikleri söylendikleri ortama yani bağlama göre değişmektedir. İş ortamında söylenen mânilerin işlevi, hem yapılan işin sıkıcı hâle gelmesini önleyip işi eğlenceli hâle getirmek hem de çalışma aralarında iyi vakit geçirip eğlenmek ya da insanlar arasında meydana gelen çekişmelerin daha ılımlı hâlde geçmesini sağlamak gibi işlevleri vardır.

Söyleyici tarafından, dinleyiciye anlatılmak veya verilmek istenen bazı mesajlar doğrudan söylenmeyip tavsiye ya da öğüt veren mâniler aracılığıyla verildiği görülmektedir. Bu mânilere aşağıdaki örnekler verilebilir:

Terziler kumaş biçer
Hasretliler serh içer
Dünya bir konak yeri
Gelen durmaz tez geçer (K.K.9)

Gel bakma kimseye hor
Hakkı yorma kendin yor
Yıkmak için çok düşün
Yıkmak kolay yapmak zor (K.K.7)

İki işit bir söyle
Hata yapana gülme
Her söze kulak asma
Büyük sözünü dinle (K.K.5)

İN dereye dereye
Guru fıstık bulursun
Düşün de daşın da gel
Sonra pişman olursun (K.K.20)

Ramazan ayında davulcular tarafından söylenen mânilerin işlevi ise söylendiği zamana göre değişmektedir. Taşköprü ve yöresinde Ramazan aylarında mahalle ya da köy sakinlerini sahura kaldırmak ve Ramazan ayının on beşinden sonra da bahşiş veya hediye toplamak amacıyla davulcular tarafından mâni söylenmektedir. Bahşiş toplamaya çıkan davulcular, gittiği yerde bahşişi fazla alabilmek için hane sahibine yönelik, onu öven mâniler de söylemektedir:

Ata binen ağadır
Atın yönü sağadır
Ala gözlü hey ağam
Bu mâniler sanadır (K.K.4)

Uzun sokak baştan başa
Keklik seker taştan taşta
A benim devletli beyim

Bahşişinle bin yaşa (K.K.15)

Davulcuların, bahşiş vermek istemeyenleri veya az bahşiş veren hane sahiplerini imalı mâniler söyleyerek eleştirdikleri de görülmektedir:

Bu konağı kimler yaptı
Eysireni kim çaktı
A benim devletli beyim
Keseni leylek mi kaptı (K.K.1)

Uyudun uyandırın
Guru yasduğa dayandırın
Bahşişimi verin benim
Bekletmeyin gideyim (K.K.12)

Saruğumu eğri sararım
Yoktur kimseye zararım
Bahşişimi vermezsen
Köpeğini çalarım (K.K.21)

Ocak başında minder
Altın üstüne dönder
Bekleyecek vaktim yok
Ağam bahşişimi gönder (K.K.12)

Hane sahibine bazen bahşiş ya da istenilen şey doğrudan değil de mâninin içinde söylenerek ima edilmektedir:

Uzun yapı direk ister
Söylemeye yürek ister
Benim karnım toktur amma
Arkadaşım börek ister (K.K.12)

Havaya attığım oktur
Tatlı yedim karnım toktur
A kıymetli ağa beyim
Tabakamda tütün yoktur (K.K.12)

SONUÇ

Bu çalışmanın ardından Taşköprü'de mâni söyleme geleneğinin çalışma (iş) ortamlarında, davulcu ve bekçiler vasıtasıyla Ramazan ayı zamanında devam ettiği; asker uğurlama ortamlarında geleneksel âdetlerin unutulmasına ve halk hikâyesi anlatma geleneğinin ortadan kalkmasına paralel olarak bu ortamlarda mâni söyleme geleneğinin unutulduğu tespit edilmiştir.

Mâni söyleme geleneğinin, bu bölgede, çoğunlukla kadınlar arasında devam ettiği belirlenmiştir. Taşköprü mânilerinin büyük bir kısmı, şekil ve yapı özellikleri yönünden ortak bir özellik göstermekte ve mânilerin çoğu 7 heceli ve "a a x a" kafiye düzenine dayalı, dörtlük esasına göre oluşturulmasına rağmen hece sayısı yediden farklı, kafiye düzeni çeşitli olan mâniler de

Turkish Studies

vardır. Bu farklılıklar, anlatıcılardan ve bağlamdan kaynaklanan bir durum olduğu için bu konuda bölgeye ait bir genelleme yapmanın doğru olmayacağı kanaatindeyiz.

Konu olarak daha çok aşk ve sevginin işlenmesinin yanında, bölge insanının düşünce yapısını, beğenisini, özlemlerini, dertlerini, ortak duygu ve davranışlarının yansıtılmasını, yörenin kültürüne ait gelenek ve göreneklerin izlerinin sergilendiği de görülmektedir. Çalışma (iş) ortamlarında söylenen mânilerin eğlenmek, hoşça vakit geçirmek; davulcu veya bekçi tarafından söylenen mânilerin ise insanları sahura kaldırmak ya da bahşiş toplamak amacıyla söylendiği tespit edilmiştir.

Hızlı bir şekilde değişen zamanın ve gelişen olayların getirilerinden sözlü kültürümüzün de etkilendiği, önceki dönemlerde Taşköprü ve yöresinde yaygın bir şekilde sürdürülen mâni söyleme geleneğinin günümüzde eskisi kadar canlı olarak devam etmediği tespitinden anlaşılmaktadır. Bu geleneğin sürdürüldüğü çeşitli ortam ve zamanların günümüzde değişik yapılara dönüşerek farklı şekillerde devam etmesi ya da tamamen ortadan kalkması gibi sebeplerden dolayı irticalen mâni söyleyen kişilerin de sayı bakımından azaldığı ortaya çıkmıştır. Bu da 21. yüzyılın getirilerinden olan kitle iletişim araçları ve küresel popüler kültürün, insanlığın binlerce yıldır ürettiği ve kuşaktan kuşağa aktararak günümüze kadar getirdiği bir gelenek üzerindeki etkisinin hangi boyutta olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- AKALIN L. Sami-Esma Şimşek (2003), “Mâniler”, **Türk Dünyası Edebiyat Tarihi**, C. 3, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s. 251-288.
- ARTUN Erman (1998), “Tekirdağ’da Mâni Söyleme Geleneği”, **Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları**, Tekirdağ: Tekirdağ Genç Yöneticiler ve İş Adamları Derneği Yayınları, s. 94-116.
- BAŞGÖZ İlhan (1986), “Mânilerimiz”, **Folklor Yazıları**, İstanbul: Adam Yayınları, s. 225-228.
- BEKDEMİR Ahmet (1999), **Taşköprü Folkloru**, Basılmamış Lisans Tezi, Kastamonu: Gazi Üniversitesi Kastamonu Eğitim Fakültesi.
- BORATAV Pertev Naili (1997), “Mâni”, **İslâm Ansiklopedisi**, C. 7, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 285-288.
- BORATAV Pertev Naili (2000), **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- BÜYÜKOKUTAN Aslı (2007), “Muğla Yöresi Alevî Türkmenlerinde Mâni Söyleme Geleneği”, **Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, XIII/41 Bahar, s. 255- 267.
- ÇELİK Ali (2005), **Mânilerimiz ve Trabzon Mânileri**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÇELİK Ali (2001), “Mânilerdeki Gizler ve Bayburt Mânileri”, S. 51, **Millî Folklor**, Yıl 13, s. 100-108.
- DİZDAROĞLU Hikmet (1969), **Halk Şiirinde Türler**, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- EKİCİ Metin (2002), “Ödemiş Yöresi Mânileri Üzerine Bir Değerlendirme”, **Motif Dergisi**, S. 31, İstanbul, s. 24-27.
- ELÇİN Şükrü (2004), **Halk Edebiyatına Giriş**, Ankara: Akçağ Yayınları.

- EMEKSİZ Abdulkadir (2007), “Kesik Mâni ve Doldurmalı Kesik Mâni Adlandırmaları Ne Derece Doğrudur?”, **IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği (Türk Dünyasında Mâniler) Sempozyumu Bildirileri**, Fethiye Belediyesi Kültür Yayınları, İzmir, s. 107-114.
- GÖZAYDIN Nevzat (1990), “Anonim Halk Şiiri Üzerine”, **Türk Dili Dergisi-Türk Şiiri Özel Sayısı III (Halk Şiiri)**, S. 445-450, Ankara.
- KAYA Doğan (1999), **Anonim Halk Şiiri**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KAYA Doğan (2007), ““Müstezat Mâni” Terimi Doğru Mudur?”, **IV. Uluslararası Türk Medeniyetlerinde Sözlü Kültür Geleneği Sempozyumu Bildirileri-Mâniler**, İzmir, s. 78-81.
- KARABAŞ Seyfi (1999), **Bütüncül Türk Budunbilime Doğru**, Yapı Kredi Yayınları.
- KÖPRÜLÜ Fuad (2009), **Türk Edebiyatı Tarihi**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ONAY Ahmet Talât (1996), **Türk Halk Şiirlerinin Şekil ve Nev'i**, haz. Cemal Kurnaz, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ŞENEL Süleyman (2002), **Mûsikîli Arzu-Kamber Hikâyesi**, İstanbul: Milenyum Yayınları.
- YOLCU Mehmet Ali (2012), “Manilerde Doldurma Dize Problemi ve Dizeler Arasındaki Anlamsal Bağlı Sağlayan Unsurları Sınıflandırma Denemesi”, **Turkish Studies**, Volume 7/3, Summer 2012, s. 2779-2793.

KAYNAK KİŞİLER DİZİNİ

- K.K.1:** Aynur Atlı, 1964, İlkokul, Ev Hanımı, Çaycevher Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.2:** İsmet Değirmenci, 1970, İlkokul, Ev Hanımı, Abay Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.3:** Nezahat Güllü, 1953, İlkokul, Ev Hanımı, Bekdemirekçi Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.4:** Nuriye Yıldız, 1960, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Alibeşe Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.5:** Şükran Çelik, 1960, İlkokul, Ev Hanımı, Çetmi Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.6:** Hatice Çelik, 1930, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Çetmi Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.7:** Hasan Ertekin, 1960, İlkokul, Çiftçi, Çetmi Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.8:** Elif Topal, 1969, İlkokul, Ev Hanımı, Orta Köy-Taşköprü- KASTAMONU.
- K.K.9:** Bedriye Tuncel, 1940, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Akdeğirmen Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.10:** Hanife Ünal, 1925, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Müseyit Boyundurcak Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.11:** Fadime Güleç, 1937, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Çaycevher Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.12:** Halil Kavdar, 1940, İlkokul, Çiftçi, Abay Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.13:** Raşit Dağlı, 1939, İlkokul, Çiftçi, Yavuç Kuyucağı Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.

-
- K.K.14:** Mustafa Yaman, 1922, İlkokul, Emekli, Köçekli Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.15:** Ömer Özcan, 1935, İlkokul, Çiftçi, Kese Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.16:** Seher Güler, 1948, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Orta Beysibey Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.17:** Yeter Yılmaz, 1957, İlkokul, Ev Hanımı, Abay Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.18:** Melahat Çiçek, 1950, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Çaycevher Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.19:** Saniye Baş, 1964, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Alibeşe Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.20:** Halime Baş, 1968, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Alibeşe Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.21:** Sevim Kaya, 1962, İlkokul, Ev Hanımı, Alibeşe Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.22:** Zehra Kaya, 1939, Okur-Yazar Değil, Ev Hanımı, Alibeşe Köyü-Taşköprü-KASTAMONU.
- K.K.23:** Harun Reşit Şimşek, 1966, Üniversite, Taşköprü Halk Eğitimi Merkezi Halk Oyunları Öğreticisi, Taşköprü-KASTAMONU.